

ESZTERHÁZY KÁROLY KATOLIKUS EGYETEM
PEDAGÓGIAI KAR

Zagyvaszántó helyi értékei a közösségi művelődésben

Témavezető:
Dr. habil Simándi Szilvia
tanszékvezető

Készítette:
Papp Veronika Csilla
közösségszervezés szak

EGER

2024

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés.....	3
II. Értéktárak szerepe a közművelődésben.....	5
II/1 Az érték fogalmának meghatározása.....	5
II/2 Jogszabályi háttér bemutatása.....	6
II/3 Értéktárak helyzete Heves vármegyében.....	7
II/4 Az értékfeltáró tevékenység folyamata.....	8
II/5 Helyi érték, mint gazdasági erőforrás.....	10
III. Zagyvaszántó bemutatása.....	13
III/1 A település története.....	13
III/2 Zagyvaszántó napjainkban.....	14
IV. Saját kutatás bemutatása.....	17
IV/1 Kvalitatív kutatás bemutatása.....	17
IV/2 Emlékképek, visszaemlékezések Zagyvaszántóról.....	18
Mindennapok.....	19
Jeles napok.....	19
Programok.....	20
Viselet.....	21
IV/3 A kérdőíves kutatás bemutatása.....	21
V. Helyi értékek Zagyvaszántón.....	26
V/1 Helyi értékek bemutatása.....	26
Romhányi Balu Levendulafarm.....	26
Hagyományőrző Udvarház.....	26
Szüreti felvonulás.....	27
Szent András templom.....	28
Világháborús emlékmű.....	28

Szent Erzsébet park – szoborcsoporth.....	29
Zagyva Running.....	29
V/2 Községi művelődés a helyi értékek mentén - tanulókörök.....	30
V/3 Zagyvaszántó értékeiben rejlő kulturális alapú gazdaságfejlesztési lehetőségek.....	31
Tematikus útvonal.....	32
VI. Összegzés.....	33
Irodalomjegyzék.....	35
Ábrajegyzék.....	39
Táblázatjegyzék.....	39

I. Bevezetés

*„A hagyomány egy nemzet szívverése. Az értékeinket a múltunktól örököltük,
és azokat a jövő nemzedékeinek tovább kell adnunk.”*

Móricz Zsigmond

Zagyvaszántó község Heves vármegye nyugati részén, a hatvani járásban helyezkedik el. Születésem óta ezen a kis településen élek, így szívügyemnek érzem a helyi értékek feltárását, dokumentálását, megőrzését és azok továbbadását a következő generáció számára. Zagyvaszántó jelenleg nem rendelkezik helyi értéktárral, de úgy gondolom, hogy vannak a településen olyan értékek, amelyekkel érdemes lenne foglalkozni.

Azért választottam ezt a témát a dolgozatomnak, mert az értékek feltárása olyan társadalmi és gazdasági folyamatokat indíthat el, amelyre nagy szüksége lenne a településnek. Emellett szeretnék egy képet adni arról, milyen volt az élet a településen a XX. században.

Azt feltételezem, hogy a helyi lakosok nem feltétlen vannak tisztában a helyi értéktárak szerepével és a bennük rejlő lehetőségekkel. Véleményem szerint a megkérdezettek fontosnak tartják az értékek megőrzését, de aktívan nem vennének részt az értékfeltárás folyamatában. Igyekszem ezeket a megállapításokat az alábbi módon igazolni:

Először szekunder kutatási módszereket alkalmazok, azaz a könyvtárban vagy az online adatbázisokban fellelhető olyan ismereteket gyűjtöm össze, melyek az értéktárakra vagy Zagyvaszántóra vonatkoznak. Ezzel párhuzamosan végzem a primer kutatás egyik fajtáját, a kérdőíves lekérdezést. A kérdőív segítségével igyekszem minél több zagyvaszántói lakos véleményét begyűjteni Zagyvaszántó helyi értékeivel kapcsolatban. Végül a primer kutatás egy másik módszerét, az interjúzást alkalmazom. Szeretnék mély interjúkat készíteni olyan lakosokkal, akik sokat tudhatnak arról, milyen volt a XX. századi Zagyvaszántó. Fókuszcsoportos beszélgetést is tervezek, amely szintén kitérne a település történetére, de már az értékfeltárás kérdését is körül járánk.

Úgy gondolom, ezek a módszerek segítenek majd megfelelően igazolni vagy cáfolni az előfeltevéseimet.

Az első fejezetben az értéktárak szerepét vizsgálom meg. Az érték fogalmának meghatározása után bemutatom a Heves vármegyében folyó értékörzéssel kapcsolatos munkát, az értékfeltárás folyamatát, a rá vonatkozó jogi szabályozásokat, illetve a kulturális alapú gazdaságfejlesztés fogalmát is körül járom. A második fejezet Zagyvaszántó történetéről szól, valamint azt is bemutatom, milyen ma a település. A következő fejezetben a saját kutatásomról írok, majd sorra veszem Zagyvaszántó helyi értékeit. Végül a kulturális alapú gazdaságfejlesztésben rejlő lehetőségekkel foglalkozom, munkámat egy összeggzéssel zárom.

Remélem, hogy a dolgozatom során összegyűjtött információk és értékek valóban hozzájárulhatnak a település fejlesztéséhez és a helyi értéktár létrehozásához.

II. Értéktárak szerepe a közművelődésben

II/1 Az érték fogalmának meghatározása

Az értékfeltárás kapcsán felmerül az a kérdés, hogy mit tekintünk értéknek. Érdeemes lehet azzal kezdeni, hogy a 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról mit nevez értéknek. A törvény ugyan nem határozza meg mi az érték, azonban definiálja a nemzeti érték fogalmát:

„a magyarság és a magyarországi államalkotó nemzetiségek tevékenységéhez, termelési kultúrájához, tudásához, hagyományaihoz, a magyar tájhoz és élővilághoz kapcsolódó, nemzetünk történelme, valamint a közelmúlt során felhalmozott és megőrzött minden szellemi és anyagi, természeti, közösségi érték vagy termék, illetve a tájhoz és élővilághoz kapcsolódó materiális vagy immateriális javakat magába foglaló tájérték, amely tanúskodik egy emberi közösség és az adott terület történelmi kapcsolatáról” (2012. XXX.tv. 1.§ (1) m)

Farkas Julianna és munkatársai (2021) több szakirodalmat is megvizsgálnak az érték fogalmának minél pontosabb meghatározása érdekében a Hungarikumoktól a helyi értékekig című tanulmányukban. Megjelenik az érték, mint hiány, mint a szükséglet, amit ki kell elégíteni, illetve érték, mint valami olyan, ami fontos az ember számára. Megemlítik Andorka Rudolf meghatározását, mely szerint az érték fogalma társadalmanként és koronként eltérő lehet. Ehhez kapcsolódik Arapovics Máris és Vercseg Ilona (2017) megállapítása is, amely szerint társadalmi helyzetek és szerepek is befolyásolják az érték kialakulását, ahogyan az értéket meghatározó csoportok is. Az érték meghatározásának feltételrendszere is van, mely alapján az érték egy olyan emberi vagy természeti produktum, mely társadalmi környezetére hatással bír, elérése korlátozott, fontosságot fejez ki, átörökíthető, érdeklődést vált ki szélesebb környezetében is, illetve valamihez mérhető, összehasonlítható. Simándi Szilvia és Kelemen Éva (2019) kimondottan a helyi érték fogalmával foglalkozik, megállapításuk szerint minden olyan értékes és minőségi dolog felvehető a települési értéktárba, amit a helyiek értéknek tartanak.

Úgy gondolom, hogy az érték fogalma nagyon sok irányból megközelíthető, számomra Závogyán Magdolna szavai azok, amelyek igazán jól összefoglalják azt, amit magam is gondolok az értékekről, és ezt használom a dolgozatomban is.

„Az érték a társadalom megbecsülését jelző fogalom: összeköti a múltat a jelenrel, híd az ember és a közösségek között, egy olyan többlettartalommal rendelkező egyediség, amely generációk között teremt elszakíthatatlan kapcsolatot és életre szólóan meghatározza identitásunkat.”

(Erdélyi és Farkas szerk., 2021, 7.o.)

II/2 Jogszabályi háttér bemutatása

A települési értéktárakkal két jogszabály foglalkozik: az egyik a 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról, a másik pedig a 324/2020. (VII. 1.) Korm. rendelet a magyar nemzeti értékek és hungarikumok értéktárba való felvételéről és az értéktár bizottságok munkájának szabályozásáról.

A szóhasználatban Hungarikum törvényként nevezett jogszabály I. része az általános, értelmező rendelkezéseket tartalmazza, a települési, illetve egyéb értéktárakról a II. részben lehet olvasni. A törvény szerint a települési önkormányzatnak lehetősége van arra, hogy települési értéktárat hozzon létre. A települési önkormányzat Értéktár Bizottságot is alakíthat, vagy megbízhat egy külső szervezetet, amelynek jogai megegyeznek az Értéktár Bizottság jogaival. Az értéktár és az Értéktár Bizottság létrehozásáról is tájékoztatni kell a Hungarikum Bizottságot és az adott vármegyei értéktár bizottságot is. Az érték felvételét bárki kezdeményezheti a települési értéktárba. Az írásban elkészített javaslatot a polgármesterhez kell címezni. A III. rész a hungarikumokkal foglalkozik, a IV. rész pedig a záró rendelkezéseket foglalja össze.

A kormányrendelet a törvény részletes végrehajtási szabályait tartalmazza. A rendelet pontosan meghatározza azokat a kategóriákat, amelyekbe értékeket lehet ajánlani. Ezek a kategóriák a következők: agrár- és élelmiszergazdaság; egészség és életmód; épített környezet; ipari és műszaki megoldások; kulturális örökség; sport; természeti környezet; turizmus és vendéglátás. A szakterületenkénti kategóriák mellett a rendelet ismerteti az értéktárak létrehozására és gondozására, valamint a bizottságok megalakítására és működésére vonatkozó szabályokat, foglalkozik a kiemelt nemzeti értékekkel és a

hungarikummá minősítés folyamatával. A jogszabály szerint az Értéktár Bizottságnak rendelkeznie kell működési szabályzattal, melyet az önkormányzat határoz meg. A Települési Értéktár Bizottságnak legalább három tagból kell állnia, tevékenységéről évente be kell számolnia az önkormányzatnak, valamint munkájába be kell vonnia az országos és területi közművelődési szakmai szolgáltatást biztosító szervezetet, illetve egyéb szervezeteket is bevonhat.

A jogszabályban alapvetően az alulról építkezés elve figyelhető meg, így bármely közösség aktív része lehet a nemzeti értékgyűjtés folyamatának. Ezt a folyamatot foglalja össze az első ábrán látható nemzeti értékpiramis.

1. ábra: Nemzeti Értékpiramis

forrás: <https://www.hungarikum.hu/hu/content/hogyan-lehet-valami-hungarikum>

II/3 Értéktárak helyzete Heves vármegyében

A heves vármegyei értéktárakkal kapcsolatban Márkus Mariannával, a Nemzeti Művelődési Intézet Heves Vármegyei Igazgatóságának módszertani referensével készítettem interjút. Márkus Marianna évek óta a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársa, de nem a szervezetnél került kapcsolatba az értéktárakkal, hanem még korábban, mikor a Hatvany Lajos Múzeumban dolgozott Hatvan városában. Mariann elmondta, hogy Heves vármegye 121 településének több, mint fele hozott létre települési értéktárat. A 64 értéktár közül az első értéktárak a bélapátfalvai járásban jöttek létre, csupán 1 évvel a hungarikum törvény megjelenése után. Később a Nemzeti Művelődési Intézet támogatásával több településen is tartottak Értéktár Napot, ahol a helyiek bemutathatták értékeiket és felhívhatták a figyelmet az értékmegőrzés fontosságára. 2013-ban megalakult a Heves Megyei Értéktár Bizottság, 2018-tól Megyei Értékünnepet is szerveztek a vármegyében. 2015 és 2020 között példaértékű értékfeltáró munka zajlott Heves vármegyében, melyet így fejeztek ki számokkal a Nemzeti Művelődési Intézet egyik kiadványában:

„A Nemzeti Művelődési Intézet Heves Megyei Igazgatósága az eltelt 5 év alatt összesen 26 értékfeltárással kapcsolatos projektet bonyolított le. Ebből a települési Értéknapiak száma 13, Megyei Értéknapiak száma 2 (Szarvaskő, 2018., Abasár, 2019.), a járási értéknapiak száma 7 (2014: Eger; 2016: Pétervására, Füzesabony; 2017: Gyöngyössolymos; 2018: Boldog; 2019: Heves, Bélapátfalva) és 4 ifjúsági értékör hálózat építésével és mentorálásával foglalkozó projekt volt.” (Erdélyi és Farkas szerk., 2021, 100.o.)

Értéktárral rendelkező települések Heves vármegyében: Abasár, Aldebrő, Andornaktálya, Átány, Atkár, Balaton, Bélapátfalva, Boldog, Bükkszék, Bükkszentmárton, Csány, Demjén, Eger, Egerfarmos, Egerszalók, Erdőkövesd, Feldebrő, Felsőtárkány, Füzesabony, Gyöngyös, Gyöngyösoroszi, Gyöngyöspata, Gyöngyössolymos, Gyöngyöstarján, Hatvan, Heves, Hevesvezekény, Hort, Ivád, Karácsond, Kerecsend, Kisköre, Kisnána, Ludas, Markaz, Mátraballa, Mátraderecske, Mátraszentimre, Mezőtárkány, Mónosbél, Nagyfüged, Nagykökényes, Nagyréde, Nagytálya, Nagyvisnyó, Noszvaj, Novaj, Ostoros, Parád, Pély, Pétervására, Petőfibánya, Recsk, Sarud, Sirok, Szajla, Szarvaskő, Szihalom, Szilvásvár, Szücsi, Tarnabod, Tiszanána, Váraszó, Verpelét.

II/4 Az értéktáró tevékenység folyamata

A helyi értékekről és értéktárásról viszonylag kevés szakirodalom olvasható. Farkas Julianna, Benkei-Kovács Balázs, Hübner Andrea és Vácziné Takács Edit (2021) egy nagyon összetett kutatást készített Fót, Göd és Vác települések helyi értékeivel kapcsolatban. A tanulmány főként azt vizsgálta, hogy a települések lakói hogyan viszonyulnak a helyi értékekhez. Konczné Tegzes Erika (2022) tanulmányában arra helyezte a hangsúlyt, hogy Borsod-Abaúj-Zemplén megyében hogyan működnek a települési értéktár bizottságok, illetve van-e összefüggés az értékek és a közösségfejlesztés között. Dohorné Kostyál Zsuzsanna (2021) tanulmánya is az utóbbi kérdésre kereste a választ, melyben joggyakorlatok bemutatásán keresztül igazolta hipotézisét, miszerint a települési szintű értékgyűjtés alkalmas a közösség megerősítésére. Ugyanezen gondolat mentén épült fel Bozsó Renáta, Nagy Angelika és Újvári Edit (2020) kutatása is, ők azonban a Vajdaság területén mérték fel a helyi értéktárak szerepét. Hacsavecz Éva (2020) tanulmányában szintén az értéktárás és a közösségfejlesztés kapcsolatát vizsgálta, egy Heves vármegyei település, Bélapátfalva kapcsán. Bánkutiné Mihalcsik Márta és Lanczendorfer Zsuzsanna (2023) a helyi értékek egy csoportjáról a kézműves alkotóközösségekről írnak, míg Farkas Éva (2019) az értéktárás módszereivel, illetve az értéktárakra vonatkozó jogi szabályozással foglalkozik. Fontos kiemelni azt a tényt, hogy a tanulmányokban szereplő települések már rendelkeznek helyi értéktárral. Jelen kutatás arra irányul, hogy feltérképezze, mire büszkék Zagyvaszántó lakói, milyen értékekkel rendelkezik a település, amelyek alapját képezhetik egy települési értéktárnak, valamint arra is keresi a választ, hogy milyen rendezvényeket, eseményeket, közösségi művelődést támogató programokat lehet építeni a helyi értékekre.

Az értékek gyűjtése, rendszerezése, nyilvántartása és továbbadása egy olyan folyamat, melyhez elengedhetetlen a helyi közösség bevonása. Társadalmi összefogás nélkül nem valósítható meg, ehhez kapcsolódóan készült egy módszertani útmutató (*lásd Arapovics és Vercseg szerk. 2017*) is, amely segítséget, támpontot kíván nyújtani az értéktáró tevékenység során. Az útmutatás első lépésként a település döntéshozóival való egyeztetést javasolja. Fontos, hogy az emberek elfogadják az értéktáró folyamatot, hiszen akkor lehet igazán bevonni őket. Ezután lehet felkeresni azokat a lakosokat, akik nyitottak az értéktárásra, illetve a helyi intézményeket és szervezeteket, mivel a különböző szektorok

együttes bevonására van szükség. A folyamat sikeres lebonyolítását egy közösségi feltárássra felkészítő tréning vagy képzés is tudja segíteni, így, ha van rá lehetőség, érdemes lehet megszervezni egyet. A következő lépés a személyes megkeresés, melyek során kérdőívek és interjúk felvétele történik. Ezek után érdemes közösségi beszélgetéseket generálni, illetve folytatni az interjúkat. A megnevezett értékek mentén munkacsoportok (értékcsoporthoz) jönnek létre, akik külön foglalkoznak az egyes értékekkel. Fontos a lakosság minél szélesebb körű elérése, amit olyan rendezvények szervezésével lehet elérni, ahol bemutatásra kerülnek a helyi értékek. A települési értéktár bizottság megalakulása után megkezdődhet az értékek dokumentálása és felvétele a helyi értéktárba. A folyamat azonban nem ér véget a helyi értéktár létrehozásával. Annak érdekében, hogy valóban hasznos és fenntartható legyen a kezdeményezés, érdemes lehet értéktár klubot működtetni vagy helyi cselekvési programot kezdeményezni. A fenntarthatósághoz a pályázatok is hozzájárulhatnak, így tehát ezeket a lehetőségeket is fontos kihasználni. Úgy gondolom, hogy az értékfeltárás első és talán legfontosabb lépése tehát az, hogy be tudjuk vonni a közösséget olyan mértékben, hogy saját ügyüknek érezzék ezt a feladatot. Bár egyéni javaslat is beadható, mégis szerencsésebb lehet, ha a javaslattételt közös döntés előzi meg, mivel ennek közösségi megerősítő hatása is van. (Farkas, 2019) Ehhez kapcsolódnak Vercseg Ilona és Arapovics Mária (2017) megállapításai is, miszerint az értékek feltárása a társadalom megtartó erejének egyik eszköze, illetve a megfelelő módszertani környezetben végzett értékfeltárás fenntartható, helyi forrásokra építő társadalmi- és gazdaságfejlesztést generálhat. Kormányos Katona Gyöngyi (2021) is hasonlóan vélekedik a helyi értékek szerepéről, integráló erőnek tarja őket. Kiemeli azt is, hogy az emberek bevonásával ők is cselekvő közösség részesei lesznek, akik társadalmi felelősségvállalásként tekintenek az értékfeltárás folyamatára. Emellett azt is ki lehet jelenteni, hogy az érték-szemlélet tudatosításával erősíthető a helyi és nemzeti identitástudat, illetve a környezet megismerése és megbecsülése, valamint a helyieket is lehet ösztönözni a közösségi eseményeken való részvételre. (Erdélyi és Farkas szerk., 2021) Ezek alapján látható, hogy az értékeknek mennyire fontos szerepe lehet a társadalomban, ha foglalkoznak azok feltárással és megőrzésével.

II/5 Helyi érték, mint gazdasági erőforrás

A helyi értékek nemcsak közösségfejlesztéshez járulhatnak hozzá, hanem a gazdaság fellendítésében is nagy szerepük lehet, ezt nevezik kulturális alapú gazdaságfejlesztésnek. A fogalmának meghatározásához az 1997. évi CXL. törvény használható kiindulási pontnak, hiszen itt említi a törvényhozó a kulturális alapú gazdaságfejlesztést, mint közművelődési alapszolgáltatást. A törvényhez tartozó, végrehajtással kapcsolatos szabályokat tartalmazó 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet részletesen kifejti az alapszolgáltatáshoz tartozó szakmai feladatokat. Megemlíti a helyi gazdaságot fejlesztő programok szervezését, melyek épülhetnek helyi szellemi, épített és természeti örökségre, vagy akár olyan erőforrásra, amely tulajdonképpen a helyi közösségi tudás és kreativitás. A kormányrendeletben szintén szerepel az olyan programok szervezése is, amik a helyi vállalkozás- és termékfejlesztéshez, a kulturális turizmushoz vagy a településfejlesztéshez kapcsolódnak. (20/2018. EMMI rendelet) Ezen felsorolás alapján látható, hogy mennyire szerteágazó a vizsgált fogalomhoz kapcsolódó tevékenységek köre.

A Nemzetgazdasági Minisztérium kiadott egy rendeletet, amiben meghatározza a kultúra, mint kormányzati funkcióhoz tartozó kulturális alapú gazdaságfejlesztés részeit, ezek a kulturális turizmus, a kulturális vidékfejlesztés, a digitális tartalomszolgáltatás, a közösségi gazdaság feltételeinek-, valamint az információs és kommunikációs technológiákhoz való hozzáférés biztosítása (68/2013. (XII. 29.) NGM rendelet)

A két rendelet alapján úgy tudnám definiálni a kulturális alapú gazdaságfejlesztést, mint egy olyan folyamat, amely a helyi erőforrások (humán, tárgyi) segítségével igyekszik gazdasági növekedést elérni. Eszköze lehet a kulturális turizmus, a településfejlesztést segítő programok és kreatív gazdaság is. Zsirai Dóra és Varga Balázs a Kulturális Szemle című folyóiratban így foglalja össze a témával kapcsolatban elemzett szakirodalmak megállapításait:

„a kulturális alapú gazdaságfejlesztés a kreatív és kulturális ipari szolgáltatásokon keresztül éppúgy kifejtheti hatását, mint a kulturális turizmus, vagy épp a terület és vidékfejlesztés területén megvalósuló intézkedések, akcióprogramok által, illetve azokban megtestesülve.”

(Zsirai és Varga 2020, 68.o.)

A fogalom körül járása után érdemes megvizsgálni azt, hogyan jelenik meg a kulturális alapú gazdaságfejlesztés a mindennapokban, amely tekintetében kiemelkedő település Noszvaj. Noszvaj Heves vármegyében található, és rendkívül gazdag a természeti és

kulturális erőforrásokban, amire egy jól működő rendszert tudtak építeni. A helyiek közül sokan dolgoznak a turizmusban, a lakosság is nagyon aktív, ahogy a civil szervezetek is. (Szabó és Katonáné, 2018) Fentebb említettem, hogy a kulturális gazdaságfejlesztésbe beletartozik a kreatív gazdaság és a kulturális turizmus is, ez a két elem jól megfigyelhető Noszvaj esetében. A kulturális turizmus kapcsán a helyi vendégházakat és turisztikai attrakciókat lehet megemlíteni, illetve a noszvaji meseutat, amely leginkább a családok körében népszerű. Madarász Réka egy kutatásában így összegzi a település fejlődésének okait:

„A település saját értékei köré építették ki a vállalkozások is a tevékenységi körüket, helyi termék előállítására, gasztronómiai hagyományok megőrzésre fókuszálnak. A közösséget jellemzi az összetartás, a tudatos építkezést minden ágazatban, ezt úgy kivitelezve, hogy valami igazán értékeset és egyedit alkottak a noszvaji lakosok.” (Madarász, 2020, 139.o.)

Noszvaj mellett természetesen más településeket is ki lehetne emelni, például a szintén Heves vármegyében található Boldogot, ahol a helyi népviseletre és lakodalmas szokásokra építkeznek, vagy a Nógrád vármegyei Hollóköt, ahol a kulturális örökség képezi az alapot. Sok jó gyakorlat van ebben a témában, amit át lehet ültetni más településekre is.

III. Zagyvaszántó bemutatása

Zagyvaszántó a Zagyva-völgyében fekszik, mindössze 14 km távolságra Hatvan városától. A település autóval és tömegközlekedéssel is jól megközelíthető. A 21-es főútvonal, amelyről az M3-as autópálya is elérhető, a település mellett halad el, illetve a Hatvan-Somoskőújfalu vasútvonalnak is van megállója a településen (Apc-Zagyvaszántó), így egy átszállással (Hatvanban) akár Budapest, Eger vagy Szolnok is elérhető. Népessége jelenleg 1828 fő a Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint. Közös önkormányzati hivatalt tart fenn Rózsaszentmártonnal.

III/1 A település története

Zagyvaszántó története egészen a késő bronzkorig nyúlik vissza, ugyanis a település határában a pilinyi kultúrához köthető cserepek és egyéb régészeti emlékek kerültek elő. (*Kovács, 1989*)

A történeti források 1299-ben említik először a települést terra Zantho alakban, mint a váci püspökség birtoka. 1575-ben Nógrád vármegye alispánja, Szántai Osvát volt a földesura, aki gyermek nélkül hunyt el, így leányági rokonai örökölték a birtokot. 1715-ben mindösszesen 8 magyar háztartás volt az összeírások szerint. 1770-ben pedig gróf Grassalkovich Antal, báró Heilenbach és Rotth Tamás voltak a földesurai. A XIX. század első felében a herceg Grassalkovich és a gróf Teleki családok birtokolták a települést. A Grassalkovich félé birtok 1880 óta báró Tornyai Schossberger Rezsőé, a gróf Telekiek birtoka pedig gróf Degenfeld Lajosé lett. (*Ladányi 1934*)

A település 1945-ig Nógrád vármegyéhez tartozott, 1863-1873 között a szécsényi járáshoz, 1873-1945 között pedig a sziráki járáshoz. 1946-ban Nógrád-Hont vármegye sziráki járásának része volt, majd 1950-ben csatolták Heves megyéhez. Közigazgatási jogállását tekintve 1871-1945. márc. 31. között kisközség, míg 1945. ápr. 1.-1950 között nagyközség volt. 1950-1977. márc. 31. önálló tanácsú községként volt számontartva, 1977. ápr. 1.-1990 között Lőrinci társközsége volt. (*Szaniszló, 2002*)

Zagyvaszántó településszerkezete sokat változott az elmúlt 100 évben. Az 1940-es évekig csak a település egyik részén voltak házak, a település másik része csak később épült be. Magyarország műemléki topográfiájában így mutatják be a település felépítését:

„A település magja a templomtól északra eső Felvég, a nyugatra eső Fő utca, a délre fekvő Kis vég és a keletre húzódó Templom sor. Ez a faluszerkezet a XIX. század végére már kiépül, (...). 1920 után is a falu északi része épült tovább (Proletár sor), 1926 után pedig a falu déli része és a Rákóczi utca déli vége. A községtől délnyugatra eső Újtelep első házai 1941-ben épültek, majd 1945 után nagyobb arányokban folyik tovább az építkezés.”

(Dercsényi szerk., 1978, 696.o.)

A fentebb leírt rész a mai Ófalut mutatta be. Az Ófalu legfontosabb utcája a Fő utca volt, hiszen ezen az úton van a Polgármesteri Hivatal, a Művelődési ház (akkoriban Kultúrház), illetve ez az út vezetett a Dózsa György úthoz, ahol a templom található. A település első iskolája is a templom közelében volt, de aztán később építettek egy másikat a Rákóczi úton (Felvég), amely szintén az Ófalu része volt. A mai könyvtár épülete szintén a Fő utcán található, ebben az épületben pékség és sütőde működött az '50-es évekig.

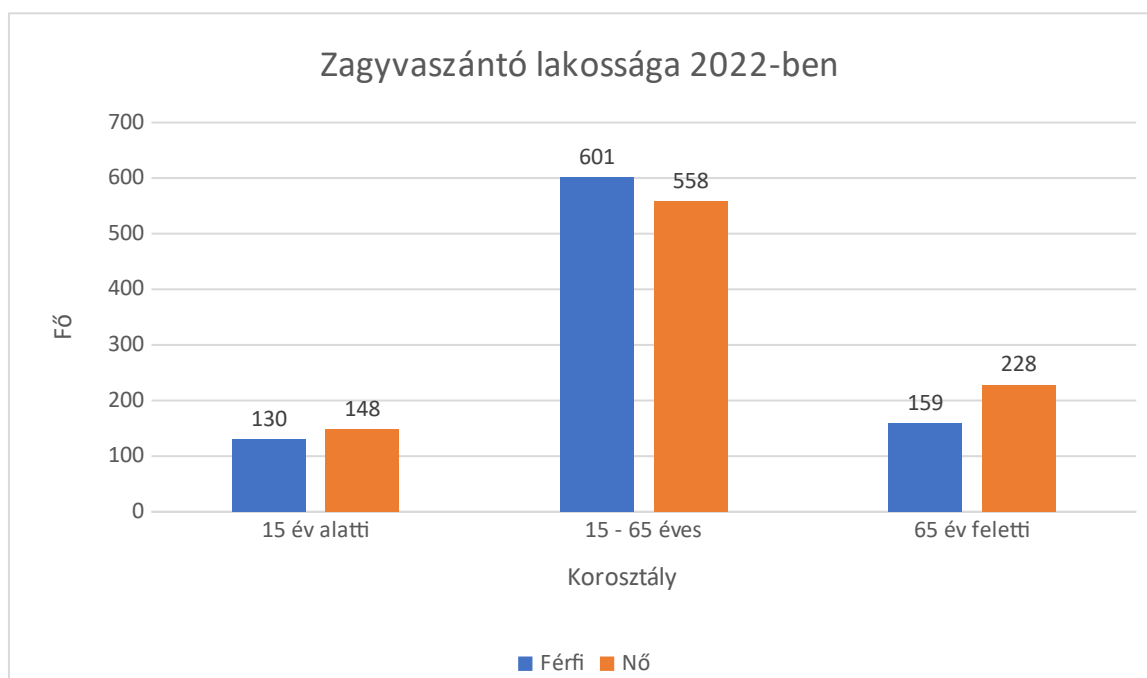
Az 1940-es években kezdett kiépülni az Újtelep, melynek első házai már az 1941-es Katonai Felmérés során készült térképen is láthatóak. Az Újtelep utcái egymásra merőlegesen jöttek létre, házai már teljesen más stílusban épültek, mint az Ófaluban található házak. Az Ófalu házai szarufás-torokgerendás, nyeregtetős, széles vízvezetős, háromsejtű házak voltak, ezzel szemben az Újtelepen már inkább az akkoriban igen kedvelt Kádár-kockák épültek. Az 1960-as évektől sokat fejlődött a falu. 1967-ben megépült az óvoda, ami a Fő úton található, 1970-ben pedig az új iskola, ami a Rákóczi úton. (Jakab, 2000)

III/2 Zagyvaszántó napjainkban

Zagyvaszántó jelenlegi helyzetéről különböző statisztikai adatok alapján tudok következtetéseket levonni, illetve saját megállapításokat tudok tenni.

Véleményem szerint a település folyamatosan fejlődik, lakossága mégis csökken. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 2003 és 2023 között, 20 év alatt több, mint 200 fővel csökkent a lakosság létszáma. (KSH)

A 2022-es népszámlálás adatai szerint a lakosság száma 1824 fő volt 2022-ben, amelyből 278 fő 15 évnél fiatalabb, 387 fő pedig 65 évnél idősebb. (KSH, 2022) A nemek és korcsoportok megoszlását a 2. ábrán mutatom be a népszámlálási adatok alapján.

2. ábra: Zagyvaszántó lakosságának nemek és korcsoportok szerinti megoszlása

A Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárságának (2023) honlapja szerint 2023. január 1-jén a település lakossága 1884 fő volt, ebből 926 férfi és 958 nő.

Fentebb említettem a fejlődést, amit néhányan kiemelték a kérdőívben is, amit készítettem. Számomra ezt igazolja az is, hogy a 2022-es népszámlálás adatai szerint a korábbi adatokhoz (2001, 2011) képest a településen nőtt a foglalkoztatott személyek száma, ezzel párhuzamosan pedig csökkent a munkanélküliek száma.

Szintén a fejlődést igazolja a bölcsőde, ami nemrég készült el és hamarosan átadásra is kerül. A bölcsőde mellett óvoda és iskola is működik a településen, illetve van orvosi rendelő, védőnői szolgálat és gyógyszertár is. Ami a szolgáltatókat illeti, a településen három élelmiszerüzlet és egy zöldséges, egy használtruha üzlet, egy barkácsbolt és egy építőanyag-kereskedés üzemel. Mindenképpen említésre méltó az Édenkert Csárda és Fogadó is, amely kedvelt rendezvény- és esküvői helyszín, illetve szállást is lehet foglalni. A közművelődéssel kapcsolatos feladatokat a helyi közösségi színtér, illetve a Zagyvaszántói Könyvtári, Információs és Közösségi Hely látja el.

Civil szervezetek is vannak a településen, szám szerint 8, melyek közül 6 bejegyzett szervezet. A Zagyvaszántó Gyermekeiért Közalapítvány a helyi iskolát és óvodát igyekszik támogatni, ennek érdekében minden évben megrendezik a Jótékonyági Bált. A

Zagyvaszántói Polgárőr Egyesület elsősorban a közbiztonságért felel, a település rendezvényeinek aktív segítői. A Zagyvaszántói Sportegyesület és a Zagyvaszántói Diák Sportegyesület tevékenysége leginkább a labdarúgás támogatásában érhető tetten. Szintén sporttal foglalkozik a ZMX Zagyvaszántó Motorsport Egyesület és a Családok és Barátok a Sportért Egyesület (CSBSE) is. Az utóbbi szervezésében valósul meg a már-már hagyománynak tekinthető Zagyva Running futóverseny, amit nagy érdeklődés övez a környéken. Zagyvaszántó három művelődő közösséggel rendelkezik. Az egyik a Zagyvaszántói Nők Társasága (ZSZNT), a másik a Zagyvaszántói Nyugdíjas Klub, a harmadik pedig a Varázstű Kézimunka Klub. Mindhárom csoport nagyon aktív, rendszeresen segítik a helyi rendezvények szervezését, lebonyolítását.

IV. Saját kutatás bemutatása

Dolgozatomban két előfeltevésre keresem a választ. Az első feltételezésem az, hogy a helyi lakosok nincsenek tisztában a helyi értéktárak szerepével és a bennük rejlő lehetőségekkel, míg a második az, hogy a kitöltők fontosnak tartják az értékek megőrzését, de nem vállalnának szerepet az értékfeltáró tevékenységben. Annak érdekében, hogy minél hatékonyabban körül tudjam járni a választott témát, illetve igazolni tudjam a feltevéseimet, kvantitatív (mennyiségi) és kvalitatív (minőségi) módszert is alkalmaztam. A kvantitatív vizsgálati mód során kérdőívet készítettem, amit összesen 102 fő töltött ki, míg a minőségi kutatás alkalmával egy rövid interjú, három mélyinterjú és egy fókuszcsoporthoz beszélgetés valósult meg, az utóbbi 13 fő részvételével.

IV/1 Kvalitatív kutatás bemutatása

A rövidebb interjú során a Nemzeti Művelődési Intézet egyik munkatársával beszélgettem, a megye értékfeltáró tevékenységéről volt szó. A mélyinterjúk 2024 januárjában valósultak meg. Mindhárom egy-egy idős zagyvaszántói lakossal készítettem, akik saját visszaemlékezéseiket osztották meg velem arról, hogy milyen volt az élet a XX. században a településen. A beszélgetéseknek a Zagyvaszántói Könyvtári, Információs és Közösségi Hely adott otthont. Az interjúkat azzal nyitottam meg, hogy kicsit meséljenek arról, mióta élnek Zagyvaszántón. Az első interjúalanyom egy 79 éves bácsi volt, akinek már a nagyszülei is tősgyökeres lakosok voltak, épp úgy, mint a második bácsinak, aki jelenleg 86 éves. A harmadik interjú egy nénivel készült, aki ősszel lesz 88 éves, születése óta a faluban él. A következő kérdésem arra vonatkozott, hogy milyenek voltak a mindennapok a településen. A válaszok alapján leginkább mezőgazdasági munkával teltek a napok, a lakosság pedig nagyon összetartó volt. A mindennapok után a jelesebb ünnepekről, programokról érdeklődtem, illetve az ezekhez kapcsolódó helyi szokásokról. A válaszokban megjelentek a vallási ünnepek, mint például a húsvét vagy a pünkösd, valamint kiemelt jelentőséggel bírtak a bálók is, amikből évente többet is rendeztek. A szüreti felvonulás is szóba került mindhárom beszélgetés alkalmával, amit azóta is megrendeznek a faluban. A harmadik kérdésem a helyi jellegzetességekre irányult, tehát arra voltam kíváncsi, van-e saját viselete Zagyvaszántónak, vannak-e egyedi ételek, italok. Különleges, sajátos módon elkészített ételek nincsenek, a helyiek tipikus paraszti ételeket

fogyasztottak, azonban szerencsére népviselet van, amely kimondottan szántói. Ha már sajátosságokról beszéltünk, megkérdeztem azt is, szerintük mire lehetnek büszkék a helyiek, amire a természeti környezetet, az összetartó közösséget és a templomot válaszolták. Az interjúk végén még azt a kérdést tettem fel, hogy véleményük szerint kivel készítem a következő beszélgetést, így ajánlotta az első interjúalanyom a második beszélgetőpartnerem, ő pedig a harmadikat.

A fókuszcsoportos beszélgetés során 13 zagyvaszántói lakos osztotta meg velem visszaemlékezéseit és véleményét, ahol többek között a polgármester is jelen volt. A beszélgetés egy bemutatkozó körrel indult, ahol mindenki elmondta, hogy mióta él a településen, illetve néhány szóban kifejtette azt, hogy milyen érzés Zagyvaszántón élni, mire büszkék. A résztvevők közül mindenki már több, mint 40 éve a faluközösség tagja, sokan tősgyökeresek. Arra a kérdésre, hogy mire büszkék, sokan azt válaszolták, hogy az összetartó, dolgozó közösségre, de a vallásosság és a természeti környezet is elhangzott. Ezek után szóba került a helyi értéktárás, amit minden résztvevő támogatna, valamint az önkormányzat részéről is lenne rá igény. A polgármester elmondta, hogy az önkormányzat számára is fontos a hagyományok és értékek megőrzése, de ehhez olyan közösségre van szükség, akik felkarolják ezt a munkát. A jelenlévők egyetértettek a polgármester szavaival, majd megosztották velem azt is, hogy szerintük mik kerülhetnének bele az értéktárba. Elhangzott a Szent András templom, a Hagyományörző Udvarház és a helyi népviselet is. Bízom benne, hogy a fókuszcsoportos beszélgetés hatására csatlakoznak majd az értéktárás, az értéktárak létrehozásának folyamatához.

IV/2 Emlékképek, visszaemlékezések Zagyvaszántóról

A település lakóival készített mély interjúk és fókuszcsoportos beszélgetések alapján kirajzolódott az, hogy milyen is lehetett az élet a településen a XX. században. Azért tartom fontosnak, hogy beszéljünk arról, mi volt régen, mert egyrészt ezáltal megmutatkozik az, hogy milyen pezsgő kulturális élet volt a településen, másrészt ezekből ötleteket is tudunk meríteni.

Mindennapok

Az interjúalanyok elmondása szerint a hétköznapi munkával teltek, akárcsak napjainkban. Sokan dolgoztak a földeken, de a közeli gyárakban is bőven akadt munkalehetőség az embereknek. A szombat a takarításról és a ház körüli rendrakásról szólt, ilyenkor csináltak meg mindent, hisz vasárnap nem lehetett dolgozni. Vasárnap délelőtt misére mentek az emberek, délután a két órás litániára. A vallás nagyon fontos volt az emberek számára, az egyik interjúalanyom így nyilatkozott róla:

„Szántó arról híres, hogy nagyon vallásos község volt. Aki nem járt templomba, azt nem is tartották rendes embernek.”

A téli időszakban is gyakran összegyűltek az emberek, ilyenkor volt jellemző a nőknél a tollfosztás, a szövés és a fonás, a férfiak pedig eszközöket készítettek, kártyáztak. Egy falubeli így emlékszik vissza ezekre az eseményekre a Szülőföldünk: Zagyvaszántó 700 éves című kiadványban:

„Ugyancsak emlékeztetek számomra a fonó, fosztó, szövő esték, melyeken, mint gyerek részt vehettem, ahol a ténylegesen meglévő gondok ellenére szüleinkre, nagyszüleinkre a vidámság, egymás tisztelete, megbecsülése volt a jellemző.” (Rabecz, 1999, 167.o.)

Jeles napok

Ugyan a szürke hétköznapi napok töltötték ki az év nagy részét, de azért voltak ünneplésre méltó események, például egyházi ünnepek, lakodalmak.

A nagyobb egyházi ünnepek közül a húsvét volt az első az évben. Mivel nagyon fontos volt a vallás a településen, így természetesen betartották a böjtöt,

Az Úr napja szintén fontos ünnep, ilyenkor körmenetet rendeztek. Az utcákon sátrakat állítottak fel, amiket feldíszítettek virágokkal, ezek voltak a körmenet egyes állomásai. Később már csak a templom körül található kőkupolákat díszítették fel, illetve a kijelölt útvonalat megszórták virágszirmokkal. A Máriás lányok népviseletbe voltak öltözve, ők vitték a Szűzanya szobrát.

A zagyvaszántói templom védőszentje Szent András, így november 30-án búcsút rendeztek a településen. Aznap is elmentek misére, illetve a más településen élő rokonság ellátogatott Zagyvaszántóra és minden család vendégül látta a rokonokat, ez volt „a vendégség”. A

templom környékén árusok is voltak, valamint úgynevezett mutatványosok szórakoztatták az embereket.

Az év utolsó egyházi ünnepe a karácsony. December 24-én délig böjtöltek az emberek, ebédre általában csülkös bablevest és mákos gubát fogyasztottak. Az éjféli misén mindenki részt vett, kis lámpásokkal vonultak a templomba.

Jeles napnak számított a lakodalom is, ahol ugyan nem vett részt az egész falu egy-egy alkalmon, de az esemény az egész településen hasonlóan zajlott, mivel voltak jellemző szokások. A lakodalom előtt 2-3 nappal már felállították a sátrat, a rokonság pedig összegyűjtötte a vacsora hozzávalóit, például vittek csirkét, amiből aztán a levest készítették. Volt lakodalmas menet a templomba, amit zenekar is kísért. Este 8 óra körül volt a bőséges vacsora (húsleves, sülték), majd hajnalig mulattak. Éjfélkor töltött káposztát tálaltak. Mindig volt vőfély, hiszen ő volt az, aki koordinálta az eseményeket, szórakoztatta a vendégeket. Az egyik interjú során kiderült, hogy vannak összegyűjtve versek, amiket egy helyi vőfély írt, a menyecske köszöntő így szólt:

*„Kedves vendégeim, egy új házaspárt hoztam,
kik ráléptek már, a göröngyös útra.
Mert az élet nemcsak öröm és kacagás,
nem lesz mellettük a szülő, ki rájuk vigyáz.
Azért hát kívánjunk nekik sok-sok boldogságot,
Rövid időn belül 3-4 családot.”*

Programok

Zagyvaszántón bőven voltak olyan események, programok, amikor az emberek közösségben lehettek és kicsit szórakozhattak. Fentebb említettem a tollfosztást és hasonló alkalmakat, amikor egy kis munka mellett érezték jól magukat a szántóiak, de voltak ám olyan alkalmak is, amikor teljesen félretették a munkát, ilyen volt a Szüreti mulatság. A mulatság egy felvonulással indult, ahol az egész települést bejárták. A fiatal lányok népviseletbe öltözve 3-4 szőlőkoszorút vittek. Voltak lovak, lovaskocsik is, illetve bírót is választottak ilyenkor. A menet során énekeltek, beszélgettek az emberek. A mulatságot egy bál zárta, amit a Kultúrházban tartottak. A szőlőkoszorúkat csószók őrizték, és ha valaki lopott róluk szőlőt, azt jelentették a bírónak, aki némi pénzre „megbírságotla”. Zenekart általában a szomszéd faluból, Apról hívtak. A településen nemcsak Szüreti bált rendeztek,

hanem volt András-bál is, amit novemberben tartottak, amikor a helyi búcsú volt. A két nagyobb bál mellett hagyomány volt még a Nős ember bál is, amit „Farsang kedden” tartottak, és ahova az összes helyi házaspár meghívót kapott. Az egyik helyi bácsi így emlékezett vissza a Nős ember bálra, aminek ő volt az egyik szervezője:

„És meghívtunk minden házaspárt. Cigányzene volt, asztalok voltak, ital az nem volt, csak úgy, hogy volt a kocsma, azt nem biztosítottuk az italt. Ez farsangi buli volt, és éveken keresztül így volt.”

Az interjúkból az is kiderült, hogy Zagyvaszánton több amatőr színjátszó csoport is működött. Egy helyi néni egy olyan színjátszócsoporthoz emlékezett vissza, amit a helyi kántor vezetett. Az egyik bácsi, akivel interjút készítettem egy olyan csoportnak volt a tagja, akik Jakab József (tanár, iskolaigazgató volt) vezetésével minden télen színdarabokat gyakoroltak be a Kultúrházban. Olyan darabokat játszottak el, mint a Nagymama és a Cigánybáró.

Viselet

A zagyvaszántói viseletet a palóc viselet jellemző jegyeit viseli, de mégis kicsit más, táj jellegűnek lehet nevezni. A női viselet felül egy deréknál húzott blúzból állt, ami általában mintás, színes volt. Alul sok fehér alsó szoknyát viseltek, azokra pedig egy kikeményített, sűrűn ráncolt szoknya került. Ez a felső szoknya szintén színes és mintás volt, és mivel nagyon sűrűek voltak a ráncai, így az asszonyok feltekerve tárolták annak érdekében, hogy ne simuljanak ki a ráncok. A beszélgetések alapján kiderült, hogy a vidámabb színeket inkább jelesebb napokon viselték a nők, a hétköznapi napokon a sűrűn ráncolt szoknya inkább sötétebb volt. A férfi viselet nem igazán volt különleges, kalap, fehér ing, sötét nadrág, csizma.

Sajnos nagyon kevés zagyvaszántói viselet maradt fent, de szerencsére néhány darab megtekinthető a Hagyományörző Udvarházban.

IV/3 A kérdőíves kutatás bemutatása

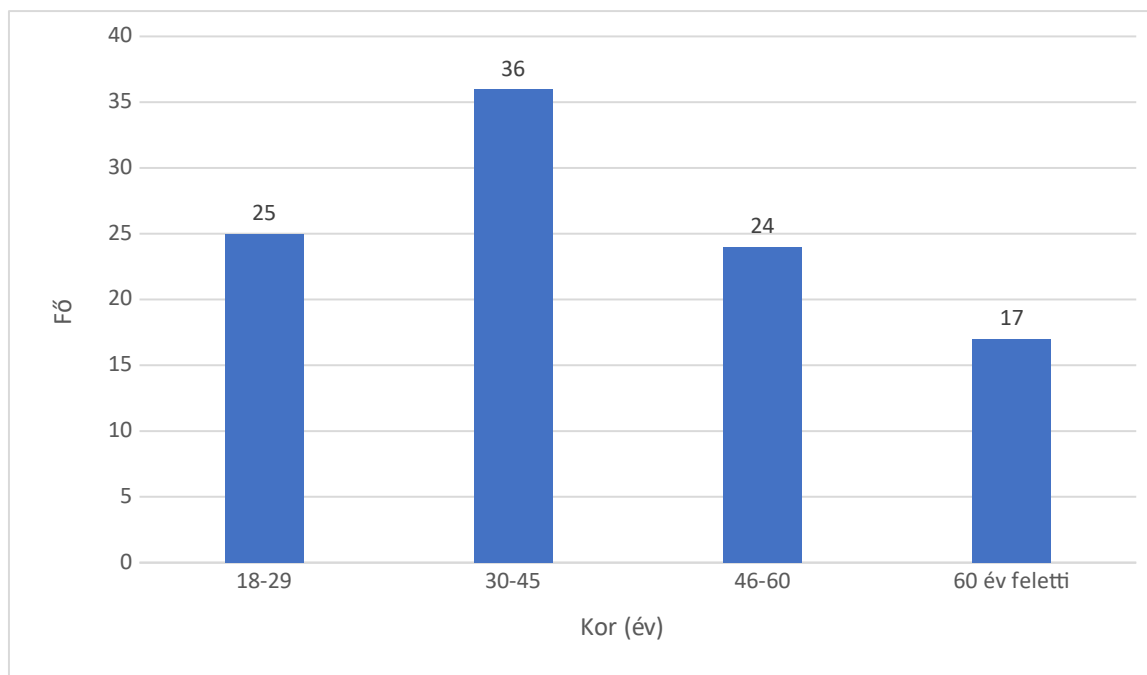
A kvantitatív kutatási módszer során kérdőívet készítettem, amelyet összesen 102 fő töltött ki. A kitöltők közül 90 fő online, 12 fő pedig papír alapon töltötte ki. A kutatás során nem

valószínűségi mintavételt alkalmaztam, azon belül a hólabda módszert. Megosztottam néhány lakossal a kérdőívet, amit ők is megosztottak az ő ismerőseikkel, és így tovább. A kérdőív 11 kötelezően kitöltendő kérdést tartalmazott, illetve 2 olyat, amelyre a válaszadás opcionális volt. A 13 feltett kérdésből 9 zárt és 4 nyitott kérdés volt. Ehhez kapcsolódóan készítettem egy táblázatot, amely bemutatja a kérdőív során vizsgált tényezőket és a hozzájuk kapcsolódó előfeltevéseket.

1. táblázat: A kérdőív strukturált változórendszere

Kérdőívrész	Vizsgált tényezők	Hipotézisek	Kérdések száma
Szociometriai kérdések	nem, korcsoport, mióta él Zagyvaszánton, felmenői zagyvaszántóiak-e, rendezvényeken való részvétel	-	5
Helyi értékekkel kapcsolatos kérdések	mire lehetnek büszkék a zagyvaszántóiak, egyedi zagyvaszántói dolgok	Zagyvaszántó rendelkezik értékekkel.	2
Értéktárral kapcsolatos kérdések	hallottak-e az értéktárakról, értékmegőrzés fontossága, értéktár létrehozásának támogatottsága, részvétel az értéktár létrehozásában	Támogatnák az értéktár létrehozását.	4
Opcionálisan kitölthető kérdések	Nem tartozik bele a kutatásba, csak azt mértem fel, van-e megjegyzés vagy észrevétel a témával vagy a kérdőívvel kapcsolatban.	-	2

A kérdőívet kitöltő 102 válaszadó közel háromnegyede nő volt, amely számokban így fejezhető ki: 74 nő és 28 férfi. A korcsoportok közül a 30-45 közötti kitöltők voltak többségben, amit egy diagramon is ábrázoltam, ez látható a 3. ábrán.

3. ábra: A kérdőív kitöltőinek korcsoportok szerinti megoszlása

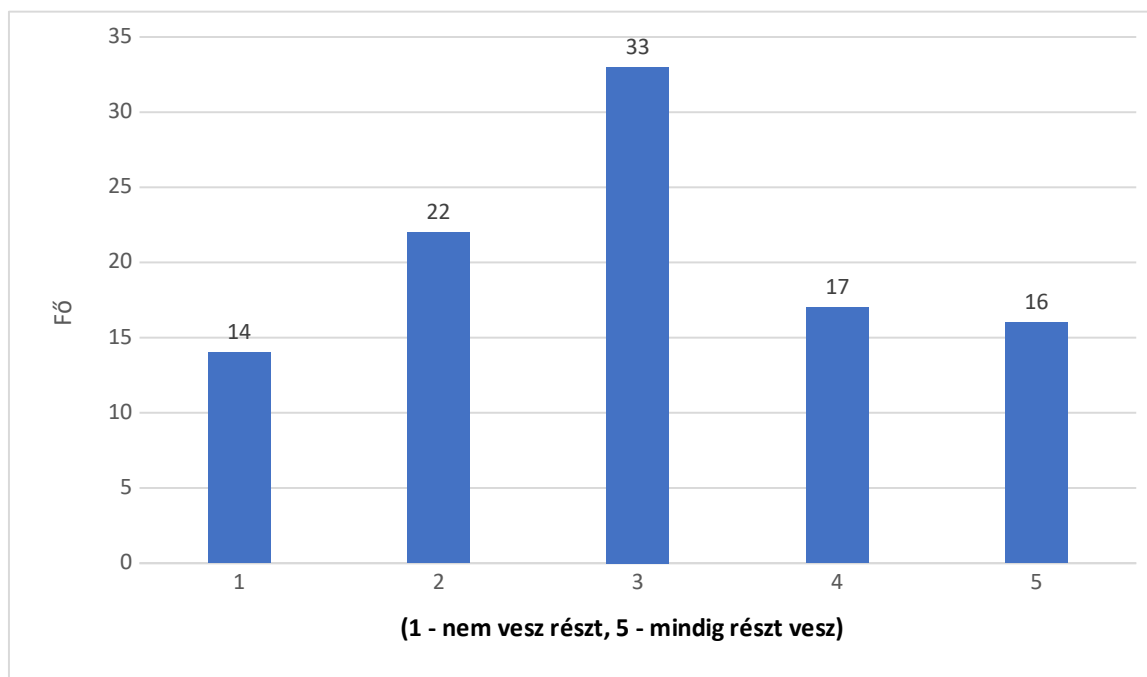
Megvizsgáltam azt is, hogy a kitöltők mióta élnek Zagyvaszántón. A válaszadók közel fele már 31, vagy annál régebb óta a településen él, ami azt jelenti, hogy szerencsére sok olyan embert sikerült elérnem, akik jól ismerik Zagyvaszántót, a helyi szokásokat és hagyományokat. A 102 fő válasza így oszlottak meg:

- Kevesebb, mint 1 éve: 2 fő
- 1 - 10 éve: 18 fő
- 11 - 20 éve: 14 fő
- 21 - 30 éve: 22 fő
- 31 - 40 éve: 15 fő
- Több, mint 40 éve: 31 fő

Arra a kérdésre is választ vártam, hogy a kitöltő szülei és/vagy nagyszülei is a településen éltek-e. Erre azért szerettem volna rákérdezni, mert kíváncsi voltam arra, mennyi a tősgyökeres lakos a válaszadók közül. 19 főnek csak a szülei, 2 főnek a nagyszülei, míg 39 főnek a szülei és a nagyszülei is zagyvaszántói lakosok voltak. 41 fő azt választotta, hogy felmenői nem éltek Zagyvaszántón (legalábbis a szülei és nagyszülei nem). Ebből arra lehet következtetni, hogy bőven élnek olyanok a településen, akik nem tősgyökeres lakosok, a kitöltők esetében ez körülbelül 40 %. Ez persze nem azt jelenti, hogy csak néhány éve élnek Zagyvaszántón, hiszen édesanyámnak sem éltek itt felmenői, de ő maga már több, mint 30 éve a településen él. Szintén ezt a gondolatmenetet igazolja az, a 41 fő

közül, akiknek sem szülei, sem nagyszülei nem éltek a községben, 7 fő legalább 10 éve, 9 fő legalább 20 éve, 5 fő legalább 30 éve, 3 fő pedig több, mint 40 éve a településen él.

A kérdőív első részének utolsó kérdése arra vonatkozott, hogy a válaszadók mennyire aktívan vesznek részt Zagyvaszántó rendezvényein. Ugyan a többség, 33 fő a köztes lehetőséget választotta, de sajnos az látható, hogy a válaszadók inkább nem, vagy ritkán vesznek részt a helyi programokon, ezt mutatja a 4. ábra.

4. ábra: Zagyvaszántó rendezvényein való részvétel

A kérdőív második részében a helyi értékekre és egyediségekre kérdeztem rá. Az alábbi módon tettem fel a helyi értékekre vonatkozó kérdést:

Mit gondol, mire/mikre lehetnek büszkék a zagyvaszántóiak?

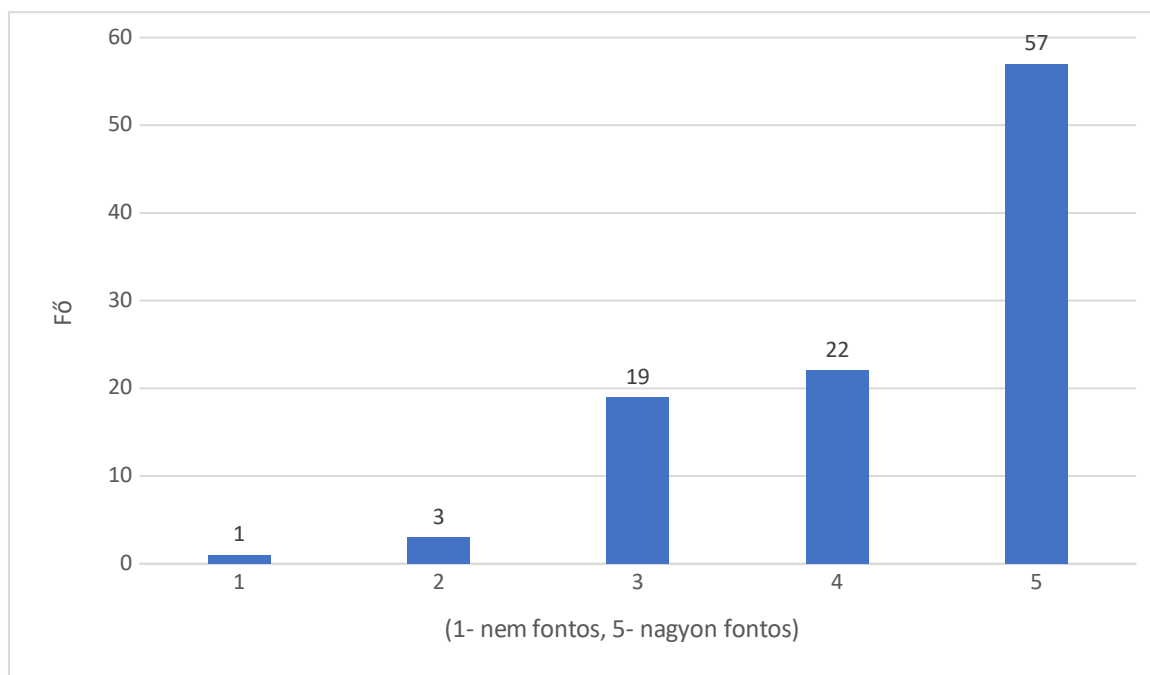
(gondolhat itt akár gasztronómiára, akár épített vagy természeti környezetre, szokásra, egy személy munkásságára)

A kérdésre nagyon sokféle válasz érkezett, szerencsére csak 15 kitöltő válaszolta azt, hogy nincs semmi, a többiek mind írtak valamit. A leggyakoribb válasz a római katolikus templom volt, ezt 18 fő említette meg. Sokan írták a szüreti felvonulást és a természeti környezetet, ezeket 12-12 fő emelte ki. 11-en írták a Hagyományőrző Udvarházat és a helyi oktatási intézményeket (iskola, óvoda, bölcsőde), 10-en pedig az összetartó közösséget tartják a település legnagyobb értékének. Több válaszban megjelent még a

Levendulafarm (7 fő), illetve a CSBSE és az általuk szervezett Zagyva Running (5 fő). Fontos megjegyezni azt, hogy egy kitöltő több értéket is megnevezhetett.

A másik kérdésem ebben a részben arra irányult, hogy ismernek-e olyan dolgot, amit sajátosan/egyedi módon készítenek el/csinálnak Zagyvaszánton. Erre a kérdésre a válaszadók kétharmada azt felelte, hogy nem ismer ilyet. 37 olyan válasz érkezett, amelyben megneveztek valamilyen, szerintük egyedi zagyvaszántói dolgot. 11 fő a Romhányi Balu Levendulafarmot és termékeit nevezte meg, de több válaszban megjelent a Szüreti felvonulás és a Zagyva Running is.

A kérdőív harmadik részében lévő kérdések a helyi értéktárakra vonatkoztak. A válaszokból kiderült, hogy a kitöltők több, mint fele nem hallott még a helyi értéktárakról, azonban az értékek megőrzését fontos dolognak tartják, ahogyan ez az 5. ábrán is látható, hiszen 102 válaszadóból 57 fő számára nagyon fontos, 22 főnek pedig fontos ez a tevékenység.

5. ábra: Helyi értékek megőrzésének fontossága

A következő kérdés arról szólt, hogy támogatnák-e egy helyi értéktár létrehozását Zagyvaszánton, amire egyértelműen igen volt a válasz, hiszen 90-en ezt választották. Az utolsó kérdés arra irányult, hogy segítenék-e valamilyen módon az értéktár létrehozását. A válaszadók közül 78-an szívesen segítenének, 24-en viszont nem kívánnának részt venni ebben a folyamatban.

V. Helyi értékek Zagyvaszántón

„Az érték csak úgy mérhető, ha megosztjuk másokkal.”

Petőfi Sándor

Zagyvaszántó helyi értékeit a kérdőívek válaszai, a mély interjúk és a fókuszcsoporthoz beszélgetés alkalmával elhangzott információk, illetve saját vélemény alapján gyűjtöttem össze. Természetesen ez a lista bővíthető, hiszen lehetnek még olyan értékek a településen, amelyekről nem esett szó a beszélgetések során. A cél az, hogy minden olyan dolog szerepeljen a listán, amire a helyiek büszkék, amiket érdemes megőrizni és ápolni.

V/1 Helyi értékek bemutatása

Romhányi Balu Levendulafarm

A Romhányi Balu Levendulafarm 2013 óta működik Zagyvaszántón. A Levednulafarm megálmodója és tulajdonosa Romhányi Csaba, aki kisfiáról, Romhányi Balázsról nevezte el. Célja az volt, hogy valami maradandót alkosson kisfia számára, ami a természethez kapcsolódik. A Romhányi Balu Levendulafarm egész évben várja az érdeklődőket. Tavasszal palántavásárt szoktak rendezni, amikor lehet vásárolni a farmon termesztett angol és francia levendulákból. Nyáron a levendulaszüret a legkiemelkedőbb esemény, amely köré kiegészítő programokat is szoktak szervezni. Az év további részében az általuk készített levendulás termékeket lehet megvásárolni. A Romhányi Balu Levendulafarm egyben manufaktúra is, a levendulát nem csupán szárítják, hanem különböző natúrkozmetikai és egészségmegőrző termékeket is készítenek. Illóolajok, szappanok, sópárnák, levendula tea és szörp: ezek mind megtalálhatóak a manufaktúra kínálatában. A tulajdonosoknak nagyon fontos Zagyvaszántó, így évek óta beültetik a 21-es főútvonalon a Zagyvaszántónál található körforgalmat levendulával, ezzel is szebbé téve a települést.

Hagyományőrző Udvarház

A Zagyvaszántói Hagyományőrző Udvarház a település fő utcáján, a Rákóczi úton található. A ház eredetileg egy helyi idős bácsi szülőháza volt és 1929-ben épült. Néhány éve az önkormányzat megvette az épületet, majd a helyi igényeket figyelembe véve a település lakóinak rendelkezésére bocsátotta. Pályázatok és helyi összefogás révén felújításra, majd átadásra került az épület 2019-ben, mint a helyi Hagyományőrző Udvarház. A köznyelvben csak tájházként vagy faluházként emlegetett parasztház a helyi építészet jegyeit viseli. Az épület első része három szobából áll és itt került elhelyezésre a zagyvaszántói helytörténeti gyűjtemény. Az utcafrontról az első szoba az úgynevezett tiszta szoba, ahová csak különleges alkalmak során lehetett bemenni. Jelenleg is tiszta szobaként van berendezve, ágy és szobabútor, paplanok és helyi népviseletbe öltöztetett babák tekinthetők meg ebben a szobában. A következő helyiség a konyha, ahol a konyhaszekrénytől és megterített asztaltól kezdve, a különböző lábasokon és használati tárgyakon át, a falat díszítő, jellegzetes porcelán tányérig minden megtalálható. A harmadik szoba a lakószoba, ahol zagyvaszántói családok régi fotóit is meg lehet nézni, valamint a település 700. évfordulójára készített, helyiek által megírt és összeállított könyv is megtalálható. Fontos kiemelni, hogy ezeket a használati tárgyakat, ruhákat és képeket mind zagyvaszántóiak ajánlották fel és gyűjtötték össze, tehát minden helyi, ami az Udvarházban megtekinthető. Az épület végében található még egy kis helyiség, amit a helyi civil szervezetek szoktak használni. A ház előtti füves részen az évszakhoz, illetve az aktuális ünnepkörhöz kapcsolódó dísz, úgynevezett fotópontot szokott készíteni az egyik helyi civil szervezet, a Zagyvaszántói Nők Társasága. Az Udvarház nemcsak a helytörténeti kiállításnak ad otthont, hanem különböző rendezvényeknek is, mint a Szüreti felvonulás vagy a Falupéntek. A Zagyvaszántói Hagyományőrző Udvarház egy igazi közösségi hely, ami közösségi összefogással jött létre, és ami összeköti a jelent és a múltat.

Szüreti felvonulás

A szüreti felvonulást minden évben ősszel, általában szeptember közepén rendezik meg Zagyvaszántón. A felvonulás hagyománya hosszú évtizedekkel korábbra nyúlik vissza. A rendezvényt már a XX. század első évtizedeiben is megrendezték, ám a század végére valahogy feledésbe merült. Szerencsére a 2000-es évek elején újra felelevenítették ezt a hagyományt, és azóta is minden évben a település egyik legfontosabb rendezvénye. A program az óvoda előtti téren kezdődik. A polgármester köszöntő beszéde után a

terményszentelés következik, majd a kisbíró verses köszöntője. A beszédek a helyi óvoda nagycsoportosainak műsora követi, majd egy környékbeli néptáncegyüttes előadása zárja a program ezen részét. Ezek után elindul a szüreti felvonulás, amely során az összegyűlt helyiek a Fő utca és a Rákóczi út után az Újtelepen át az Édenkert Csárda és Fogadóig sétálnak. A menetet petőfibányai lovasok vezetik, őket követi a lovaskocsi, majd a feldíszített kisteherautó. Az Édenkert Csárda előtt egy kis pihenő következik, amely során néhány fellépő szórakoztatja a tömeget. A felvonulás következő, és egyben utolsó állomása a Zagyvaszántói Római Katolikus Általános Iskola. Az iskola udvarán ebéddel és különböző kiegészítő programokkal várják a felvonulókat. A rendezvény zárása a Szüreti Bál, aminek a Művelődési Ház ad otthont.

Szent András templom

A 300 éves zagyvaszántói római katolikus templomot Koháry István építette 1723-ban. 1770-ben átépítették és felújították, így nyerte el a mai formáját. Stílusát tekintve barokk, homlokzati tornyos, egyhajós templom. Mindkét oldala háromablakos, az egyik oldalt található a sekrestye, elől pedig egy előtér van. Teteje lekontyolt nyeregtető. Érdeemes kiemelni a szószéket, ami Louis XVI stílusú, és Árpád-házi Szent Erzsébet, Szent István király, illetve a Magvető domborműve díszíti. (Magyarország Műemléki Topográfiája, 1978)

A templom freskóit Márton Lajos, festőművész, illusztrátor, templomfestő készítette. A szentélyben található nagy kép Jézust ábrázolja, amint áldoztatja az apostolokat. Mellette jobb és bal oldalról 2-2 evangéliumi szimbólum látható. A főoltár felett a Szentlélek látható, mégpedig galamb képében. Az első hajóban középen Jézus látható, a jó pásztor, aki kimentti az eltévedt bárányt a tövisbokorból. A kép jobb és bal oldalán Szent László és Szent István képe tekinthető meg. A hátsó hajóban az orgona fölé az a jelenet van festve, amint Szűz Mária oltalma (palástja) alá veszi a falu népét. A kép jobb oldalán Szent Erzsébet, bal oldalán Szent Imre képe van. A templom védőszentje Szent András.

A templom nagyon fontos a helyiek számára, mivel Zagyvaszántó mindig is vallásos település volt. Napjainkban már nem jár mindenki templomba, de mivel a helyi általános iskola is katolikus, így most is nagy szerepe van a vallásnak.

Világháborús emlékmű

A templom melletti Szabadság téren található emlékművet Dabóczi Mihály készítette 1936-ban. Dabóczi Mihály erdélyi születésű, magyar szobrászművész és vívó volt. Közel 50 köztéri szobrot készített, mint például a Zagyvaszánton található Világháborús emlékművet. Az emlékmű az I. világháborúban elhunyt zagyvaszántói katonáknak állít emléket. A bástyára emlékeztető építmény kőből készült, tetejét egy kettős kereszt díszíti. A szobor elején egy puskáját tartó katona domborműve látható, a hátulján pedig márványablán a 74 hősi halott neve található.

Szent Erzsébet park – szoborcsoport

A Szent Erzsébet parkban található alkotást 1999-ben készítette Szondy Sándor fafaragó, népi iparművész. Szondy Sándor 1944. május 20-án született Miskolcon. 28 évesen kezdett a népművészettel foglalkozni, a fafaragással pedig 1972-ben ismerkedett meg. Számtalan kiállítása volt, munkásságát Szlovákiában, Ausztriában, Indiában, Algériában, és még Japánban is elismerték. A Népi Iparművész címet 1980-ban, a Népművészet Mestere címet pedig 1991-ben kapta meg. (Szabadtéri Néprajzi Múzeum, 2009)

A hét oszlopból álló szoborcsoport a község 700 éves fennállásának állít emléket. A hatszögletű térformára elhelyezett oszlopok magassága eltérő, amely a különböző korokat szimbolizálja. A legalacsonyabb oszlop a természetre utal, azt követte az állattenyésztés, később a földművelés megjelenése. A negyedik oszlop a római katolikus vallás elterjedésének állít emléket, míg az ötödik a saját oktatási intézmény létrehozásának. Az utolsó oszlop az iparosodást jeleníti meg. A hatszögletű tér közepén található hetedik oszlop a jelent hivatott ábrázolni. Ezen az oszlopon megjelenik a falu címere is, illetve az 1299 és az 1999 évszámok is bele vannak vésve. Az előbbi a település első írásos említésének dátuma, az utóbbi pedig a szobrok készítésének időpontja. (Fekete, 2009)

Zagyva Running

A Zagyva Running futófesztivál egy zagyvaszántói civil szervezet, a Családok és Barátok a Sportért Egyesület (CSBSE) szervezésében valósul meg. A futóversenyt először 2018-ban rendezték meg, azóta pedig hagyománnyá vált ez az őszi program. A verseny nem csak Zagyvaszántót érinti, hanem a környező településeken is átível, az útvonal a következő: Zagyvaszántó-Apc-Petőfibánya-Selyp-Zagyvaszántó. A futófesztiválon három táv közül

lehet választani, a legkisebbeknek 1 km, míg a felnőtteknek 10,8 km és 21,6 km. A rendezvény évről évre nagyobb népszerűségnek örvend, és nem csak a helyi lakosok körében, hiszen a Zagyvaszántó környéki településekről is vannak résztvevők. A CSBSE a Zagyva Runningból mellett más, sporttal kapcsolatos programok szervezésével is foglalkozik, a befolyt összeggel a zagyvaszántói gyerekeket és a Zagyvaszántó Gyermekeiért Közalapítványt támogatják.

A következőkben szeretném értéktári kategóriákba sorolni a Zagyvaszántón összegyűjtött helyi értékeket a 324/2020. (VII. 1.) Korm. rendelet szerint, ami a magyar nemzeti értékek és hungarikumok értéktárba való felvételéről és az értéktár bizottságok munkájának szabályozásáról szól. A rendelet 8 szakterületenkénti kategóriát jelöl meg, ezek közül most 4 csoportba jelenik meg a dolgozatomban.

Egészség és életmód

- Romhányi Balu Levendulafarm

Épített környezet

- Szent András templom
- Szent Erzsébet park – szoborcsoport
- I. világháborús emlékmű

Kulturális örökség

- Hagyományőrző Udvarház
- Szüreti felvonulás

Sport

- Zagyva Running

V/2 Közösségi művelődés a helyi értékek mentén - tanulókörök

Úgy gondolom, hogy az értékeket nemcsak összegyűjteni, lejegyezni és őrizni kell, hanem nagyon fontos az is, hogy továbbadjuk ezeket a következő generációknak. Az értékek átöröklése kapcsán a tanulókör ötlete merült fel.

A tanulókör olyan tanulásra szerveződő kiscsoportos közösség, amely szakképzett vezető nélkül, azaz önirányító módon működik. Ezek a csoportok kis létszámúak, a téma

kiválasztása közös érdeklődésen alapul és nagyon fontos szerepet tölt be az együttműködés. A résztvevőknek aktív jelenléte elengedhetetlen, hisz erre épül az egész csoport. A tanulókörök általában heterogén összetételűek, azaz demográfiai szempontból a tagok nagyon különbözőek. Fentebb írtam, hogy a tanulókörök szakképzett vezető nélkül működnek, azonban szükség van egy vezetőre, aki nem, mint oktató, hanem mint támogató van jelen. (Simándi, 2017)

A Zagyvaszántói tanulókör vagy Értékkör azért jönne létre, hogy az érdeklődők (későbbiekben már tagok) jobban megismerjék a települést és a helyi értékeket, illetve megosszák egymással saját, már meglévő ismereteiket. Helyszínválasztás tekintetében a Zagyvaszántó Könyvtári, Információs és Közösségi Helyet tartom legalkalmasabbnak, mivel ez egy semleges, véleményem szerint minden helyi lakos számára jól megközelíthető helyszín. Ami a tagok számát illeti, 8-10 fő az ajánlott létszám. Első körben a fókuszcsoportos beszélgetésen résztvevő helyieket tudnám elképzelni, hiszen azon a beszélgetésen is azért vettek részt, mert érdekli őket a téma, illetve a beszélgetés során kiderült, hogy jó kezdeményezésnek tartják az értékfeltárást, és szívesen segítenék is ezt a folyamatot. A facilitátor szerepét nem kifejezetten magamnak szánom, a helyi közművelődési szakembert alkalmasabbnak tartom erre a feladatra. A tanulókörökben, Értékkörben összegyűjtött információk alapot biztosítanak a települési értéktár létrehozásához, valamint akár egy helytörténeti kiadvány elkészítéséhez is.

V/3 Zagyvaszántó értékeiben rejlő kulturális alapú gazdaságfejlesztési lehetőségek

Zagyvaszántó kapcsán több ötlet is megfogalmazódott bennem a kulturális alapú gazdaságfejlesztéssel kapcsolatban. Először is a helyi termelőkben, termékekben való lehetőséget emelném ki. A településen több olyan személy, valamint csoport van, akik helyi termékek előállításával foglalkoznak: készülnek levendulás termékek, kézműves ajándékok, díszek és helyi sütemények is. Úgy gondolom, egy helyi termékeket árusító kis üzlet hozzá tudna járulni a település fejlesztéséhez. A Varázstű Kézimunka Klub munkái is bekerülhetnének a boltba, akár olyan formában is, mint a települési jelképeket megjelenítő termékek. Egyre népszerűbbek például a címerrel díszített bögrék, könyvjelzők, vászontáskák, amiket nemcsak árusítani lehetne, de akár ajándékba adni egy-egy különleges vendégnek, aki Zagyvaszántóra látogat. Szintén egy helyi termelőhöz, a

Romhányi Balu Levendulafarmhoz kapcsolódna egy másik lehetőség, amely által nemcsak a helyi gazdaság, hanem a közösségi élet is fejlődhetne. Egy tiszánánai mintaprojekt során a méz, mint helyi értékkel ismertették meg a fiatalokat – különös figyelmet fordítva a hátrányos helyzetű gyerekekre – olyan módon, hogy a méhészek bevonták őket a munkafolyamatokba, ezzel feltárva az értékben rejlő lehetőségeket és létrehozva egy új közösséget. (Kárpáti, szerk. 2019) A levendulafarm kapcsán is lehetne hasonló kezdeményezést indítani, ahol a fiatalokkal együttműködve, egy új közösségben készülhetnének levendulás termékek. A harmadik ötletemet a tematikus útvonal létrehozása, amit bővebben kifejtek.

Tematikus útvonal

A tematikus utak egy adott témára épülnek, feladatuk pedig a különböző helyen található programok és látványosságok összefűzése úgy, hogy ez egy egységes megjelenésű turisztikai termék legyen. A kulturális utaknak számos témája lehet, ez esetben a helyi érték, a kulturális örökség ez a téma. Célkitűzések közül az érdeklődés felkeltése mellett az eddig még nem létező turisztikai szolgáltatás létrehozását emelném ki. (Simándi és Benkei-Kovács, 2018)

Zagyvaszántó esetében a helyi értékekre épülne a tematikus út, a helyi értéktár elemei lennének az útvonal egyes állomásai. Napjainkban egyre nehezebb lekötni az emberek figyelmét, így nem egy olyan utat képzeltem el, ahol a települést bejárva, egymás után meg lehet nézni az egyes értékeket, hanem szerettem volna valamivel érdekesebbé tenni az értékek megismerésének folyamatát. Az emberek többsége szereti a rejtélyeket és meglepetéseket, így merültek fel a nyomozós túrák, melyek során úgy lehet eljutni egyik állomásról a másikra, hogy valamilyen feladatot kell megoldani, elvégezni. A *Zagyvaszántó völgyi értékek nyomában* egy olyan gyalogosan bejárható tematikus útvonal lenne, ahol az érdeklődők egy nyomozás során fedezhetik fel Zagyvaszántó helyi értékeit. Szükség lenne egy történetre, amely köré a túrát fel lehet építeni. Ami a teljesítési időt illeti, véleményem szerint néhány óra elegendő lenne, mivel öt értékre építkeznék. Az állomások a következők lennének: Szent András templom, I. világháborús emlékmű, Hagyományőrző Udvarház, Szent Erzsébet park, Romhányi Balu Levendulafarm. Az értékeknél egy-egy QR kód kerülne kihelyezésre, amit telefonnal beolvasva egy feladat jelenne meg a képernyőn. A rejtvények mind az adott helyhez kapcsolódnának, így azok megoldása nem csak egy izgalmas élmény lenne, hanem információkat is lehetne megtudni az értékekről.

Elképzeléseim szerint a túra végén valami ajándék is járna azoknak, akik sikeresen teljesítették azt, például egy oklevél. Ha azonban előremutató módon szeretnénk jutalmazni a résztvevőket, akkor érdemes lenne bevonni azt a helyi termékeket árusító boltot, amelynek létrehozásának lehetőségét fentebb írtam le. Az ajándék lehetne egy kupon, mellyel kedvezményesen lehetne megvásárolni a termékeket. Ez a megoldás a tematikus útvonalat teljesítő személynek is jó lenne, mivel kedvezőbb áron juthatna például levendulás termékekhez, de a boltot és a készítőket is támogatná a vásárlásával. Így valósulhatna meg a helyi értékek bevonásával, felhasználásával a kulturális alapú gazdaságfejlesztés.

VI. Összegzés

„Az értékek, mint az erdő csemetéi, idővel nagy fákká nőnek és árnyékot adnak a jövő nemzedékeinek.”

Fekete István

Dolgozatom kutatása során kvalitatív és kvantitatív kutatási módszereket is alkalmaztam annak érdekében, hogy vizsgálatom minél átfogóbb képet mutasson a XX. századi Zagyvaszántóról, a helyi értékekről, illetve a bennük rejlő lehetőségekről.

A szakirodalmi áttekintés során az érték-, és az értékfeltárás folyamatának bemutatása után a kapcsolódó jogszabályokkal és a kulturális alapú gazdaságfejlesztéssel foglalkoztam. Ezután bemutattam a település múltját és jelenét, majd a saját kutatásom írtam, mely során kérdőívek lekérdezése és mélyinterjúk megvalósítása zajlott. Dolgozatom saját javaslatokkal zártam.

Zagyvaszántóról nincs még történeti kiadvány, ezért is tartottam fontosnak, hogy ezzel is foglalkozzak szakdolgozatomban. Szerintem még addig lenne érdemes elkészíteni egy ilyen könyvet, amíg élnek olyan lakosok, akik az alapján tudnak beszámolni az eseményekről, hogy megélték azokat, és akiknek a ma már kissé elfeledett hagyományok az életük részét képezték.

Úgy gondolom, hogy a bevezetésben megfogalmazott feltételezéseimet igazolta a kutatásom. Zagyvaszántón valóban vannak értékek, hiszen a kérdőíves válaszok és az interjúk alapján hét fontos dolgot tudtam összegyűjteni, melyekkel már létrehozható a helyi értéktár. A kérdőíves felmérés igazolta azt is, hogy a kitöltők több, mint fele nem hallott még az értéktárakról, mégis a 102 válaszadóból 90 fő támogatná a létrehozását. Ez bizonyítja azt, hogy a lakóknak fontos a hagyományőrzés és a településfejlesztés. A településfejlesztéshez kapcsolódóan igyekeztem körbejárni a kulturális alapú gazdaságfejlesztés fogalmát, valamint a benne rejlő lehetőségeket. Zagyvaszántó egy olyan kis település, ahol jelenleg nem fordítanak kellő figyelmet arra, hogy a kultúrába fektessenek, noha lehetne építeni a helyi értékekre.

Véleményem szerint a település fejlesztésének folyamatát a helyi értéktár létrehozásával kellene elkezdni. Ehhez jó alap lehet a szakdolgozatom, de természetesen szükség van arra, hogy a közösség is bevonásra kerüljön és elfogadják az értékeket, mielőtt azok bekerülnek az értéktárba. Ezek után érdemes lenne egyrészt a közösségfejlesztés, másrészt a gazdasági vonal irányából megközelíteni a folytatást. A település közösségének fejlődéséhez akkor tudnak hozzájárulni ezek az értékek, ha beépülnek a köztudatba, például, ha megjelennek helyi rendezvényeken. Ami a gazdaságot illeti, szerintem hasznos lehet a település számára az, ha ilyen szempontból is építkeznek ezekre az értékekre.

Összességében azt gondolom az elvégzett kutatásom alapján, hogy Zagyvaszántó rendelkezik azokkal az adottságokkal, amik ahhoz szükségesek, hogy egy folyamatosan fejlődő és megújuló település legyen. A helyi közösség összetartó és nyitott az értékfeltárás folyamatára, arra, hogy tevékenyen részesei legyenek a település fejlesztésének.

Bízom benne, hogy diplomamunkám hozzájárulhat ahhoz, hogy a szülőfalumban létrejöjjön a helyi értéktár, hisz Zagyvaszántó értékeit is érdemes megőrizni és átörökíteni.

NYILATKOZAT

Kijelentem, hogy mesterséges intelligencia alkalmazást/programot (pl. képalkotó, szövegalkotó) nem használtam a dolgozat készítése során.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem, illetve mesterséges intelligencia alkalmazás/program segítségét vettem igénybe vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogi jogsértés ténye merül fel, a Szekció megtagadja a dolgozat befogadását.

Dátum:2025. 01. 16.

.....Papp Veronika Csilla.....

Aláírás

.....PAPP VERONIKA CSILLA.....

Név (olvashatóan)

Irodalomjegyzék

- Arapovics, M., & Vercseg, I. (szerk.). (2017). *Közösségfejlesztés módszertani útmutató*. Budapest: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., Országos Széchényi Könyvtár.
- Bánkutiné Mihalcsik, M., & Lanczendorfer, Z. (2023). Érték és közösség –Helyi kézműves alkotóközösségek és helyi értéktárak szerepe, egymásra hatása a Balaton-felvidéki kistelepüléseken (II. rész). *Kulturális Szemle*, 115-129.
- Belügyminisztérium Nyilvántartások Vezetéséért Felelős Helyettes Államtitkárság. (2023).
Forrás: <https://nyilvantarto.hu/hu/>
- Borovszky. (1911). *Magyarország vármegyéi és városai*. Budapest: Országos Monografia Társaság. Forrás: https://adt.arcanum.com/hu/view/Borovszky_Nograd/?query=zagyvasz%C3%A1nt%C3%B3&pg=148&layout=s
- Bozsó, R., Nagy, A., & Újvári, E. (2020). A regionális, lokális kulturális örökségek és a lokális identitás összefüggései - a helyi értéktárak funkcióinak felmérése a Vajdaságban. *Kulturális Szemle*, 8-33.
- Dercsényi, D. (Szerk.). (1978). *Magyarország műemléki topográfiája*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Dohorné Kostyál, Z. (2021). Értékgyűjtés közösségekben. *Kulturális Szemle*, 44-52.
- Erdélyi, E., & Farkas, R. (szerk.). (2021). *Értékkörkép - a Nemzeti Művelődési Intézet értékfeltáró feladatellátása 2015-2020 között*. Nemzeti Művelődési Intézet.
- Értékekre hangolódva - A nemzeti értékgyűjtés módszertani kézikönyve*. (2016). Budapest: Nemzeti Művelődési Intézet.
- Farkas, É. (2019). Az értéktárak működésnek jogi szabályozása, szerepük az átörökítésben és a közösségépítésben. *Kulturális Szemle*, 76-83.
- Farkas, J., Benkei-Kovács, B., Hübner, A., & Vácziné Takács, E. (2021). A hungarikumtól a helyi értékekig: elméleti alapokra épülő empirikus kutatás Fót, Göd és Vác településeken. *Kulturális Szemle*, 26-48.
- Fekete, E. (2009). A nap mindenkinek ragyog. *Szántó hírei*, old.: 4.
- Hacsavecz, É. (2020). Értékfeltárás és közösségfejlesztés Bélapátfalván. *Kulturális Szemle*, 135-145.

- Jakab, J. (2000). *Megjárt utam emlékei: Csodaország krónikája*. Zagyvaszántói Általános Iskola.
- Kárpáti, Á. (Szerk.). (2019). *A közösségi művelődési jó gyakorlatai*. Budapest: Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet.
- Konczné Tegzes, E. (2022). A helyi értéktárak és a kulturális örökség szerepe a közművelődésben és a közösségépítésben Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. *Kulturális Szemle*, 18-43.
- Kormányos Katona, G. (2021). A helyi értékek identitáserősítő és közösségépítő szerepe a vajdasági Tisza mentén. *TVT Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 6(3).
Forrás:
https://www.turisztikaitanulmanyok.hu/wp-content/uploads/2021/10/TVT_6_evfolyam_3_szam_6.pdf
- Kovács, T. (1989). Adatok az Ipoly—Zagyva-vidék középső bronzkorához. (F. István, Szerk.) *Archaeologiai Értesítő*, 116., 14. Forrás:
https://adt.arcanum.com/hu/view/ARCHERT_1989_116/?pg=15&layout=s&query=zagyvasz%C3%A1nt%C3%B3
- KSH. (2022). *A települések legfontosabb adatai*. Letöltés dátuma: 2024. 03 17, forrás: Népszámlálás 2022: <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/eredmenyek/vizualizaciok/a-telepulesek-legfontosabb-adatai/?ter=21722>
- KSH. (dátum nélk.). *Helységnévtár - Zagyvaszántó*. Letöltés dátuma: 2024. 03 05, forrás: Magyarország Helységnévtára: https://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=21722
- Ladányi, M. (Szerk.). (1934). *Nógrád és Hont vármegye - Magyar városok és vármegyék monográfiája 16*. Budapest: A magyar városok monográfiája kiadóhivatala.
- Madarász, R. (2020). Kulturális alapú gazdaságfejlesztés Noszvajon. *Kulturális Szemle*, 127-141. Forrás:
https://www.kulturalisszemle.hu/storage/app/media/lapszamok/14/KulturalisSzemle_2020_2.pdf
- Rabecz, L. (1999). Ahogyan én szülőfalum múltját, jelenét és jövőjét "látom". In L. Rabecz (Szerk.), *Szülőföldünk: Zagyvaszántó 700 éves* (old.: 166-175.). INDUSTRIA-SZÉCSÉNY KFT.
- Simándi, S., & Benkei-Kovács, B. (2018). *Tudástár a közösségi művelődésben - Kulturális turizmus*. NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.

- Simándi, S. (2017). A tanulókörök mint a felnőttkori művelődés lehetséges szinterei, módszertani vetületei. *Kulturális Szemle*, 56 - 64. Forrás: https://www.kulturalisszemle.hu/storage/app/media/lapszamok/KulturalisSzemle_2017_1.pdf
- Simándi, S., & Kelemen, É. (2019). Értékkeltetés a közművelődésben egyetemisták bevonásával. *ACTA Universitatis, Sectio Paedagogica*, 135-141.
- Szabadtéri Néprajzi Múzeum, S. (2009). *Szondy Sándor*. Forrás: Népművészet Mesterei egyesített jegyzék: <https://www.studiolum.com/nm/hu/szondysandor.htm>
- Szabó, J., & Katonáné Kovács, J. (2018). *Tudástár a közösségi művelődésben VII. - Kulturális vállalkozás- és gazdaságfejlesztés*. NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.
- Szaniszló, F. (2002). *A Heves Megyei Levéltár segédletei 10. - Heves megye közigazgatási és területváltozásai 1876–1990*. Eger: Heves Megyei Levéltár.
- Zsirai, D., & Varga, B. (2020). A kulturális alapú gazdaságfejlesztés elméleti keretei a közművelődésben. *Kulturális Szemle*, 66- 74.

Idézett jogszabályok:

1997. évi CXL. törvény

a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99700140.tv>

20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet

a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi szintek követelményeiről

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1800020.emm>

2012. évi XXX. törvény

a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200030.tv>

324/2020. (VII. 1.) Korm. rendelet

a magyar nemzeti értékek és hungarikumok értéktárba való felvételéről és az értéktár bizottságok munkájának szabályozásáról

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a2000324.kor>

68/2013. (XII. 29.) NGM rendelet

a kormányzati funkciók, államháztartási szakfeladatok és szakágazatok osztályozási rendjéről

[https://net.jogtar.hu/jogszabaly?
docid=A1300068.NGM×hift=20180101&txtreferer=00000001.txt](https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1300068.NGM×hift=20180101&txtreferer=00000001.txt)

Interjúalanyok:

- Borsos Istvánné
- Fajcsik Istvánné
- Fekete László
- Fekete Mária
- Fügedi Szilárd
- Gercsényi Andrásné
- Gulyka Eszter
- Illés Dénesné
- Kiss Dezső
- Márkus Marianna
- Misinszki Ferencné
- Misinszki Józsefné
- Misinszkiné Fekete Mária
- Oldal Sándor
- Ozák Béláné
- Szabolics Gézőné

Ábrajegyzék

1. ábra: Nemzeti Értékpiramis.....	7
2. ábra: Zagyvaszántó lakosságának nemek és korcsoportok szerinti megoszlása.....	14
3. ábra: A kérdőív kitöltőinek korcsoportok szerinti megoszlása.....	22
4. ábra: Zagyvaszántó rendezvényein való részvétel.....	23
5. ábra: Helyi értékek megőrzésének fontossága.....	24

Táblázatjegyzék

1. táblázat: A kérdőív strukturált változórendszere.....	21
--	----